

POVJERENJE U INSTITUCIJE U HRVATSKOJ

Stjepan BALOBAN, Zagreb
Ivan RIMAC, Zagreb

Sažetak

Na općoj populaciji analizirano je povjerenje u neke institucije u Hrvatskoj: državne ustanove, Crkvu, medije, sindikate, nove pokrete i neke međunarodne organizacije. Najveće povjerenje ispitanici iskazuju prema Crkvi, vojsci, školi i policiji, kao institucijama koje osiguravaju fizičku i psihičku stabilnost društva koje je tek izašlo iz rata. Među institucije koje pripadaju u skupinu onih u koje ispitanici imaju povjerenja još pripadaju pokret za ljudska prava, ekološki pokret, ustanove pravnog sustava, Hrvatski katolički radio i ženski pokret, dok najmanje povjerenja imaju prema medijima i novim privatnim poduzećima. Analiza strukture odgovora pokazuje jasno grupiranje ocjena institucija u tri kategorije: faktor državnih institucija, faktor medija i faktor međunarodnih institucija i novih pokreta. Stavljanje Crkve uz državne institucije ukazuje da je u Hrvatskoj u znatnoj mjeri prisutan tradicionalni vrijednosni obrazac, dok relativno istaknuto povjerenje novim pokretima ukazuje na elemente postmaterijalističkog vrijednosnog sklopa.

Ključne riječi: povjerenje u institucije, politička kultura, tradicionalne institucije, novi pokreti, Crkva, država

1. Uvod

Od pojave knjige *The Civic Culture* G.A. Almonda i S. Verbe¹ politička kultura predstavlja jedan od dominantnih predmeta istraživanja u političkim znanostima, pa tako R. E. Goodin i H. Klingemann² u svom pregledu razvoja političkih znanosti u posljednjih trideset godina navode ovu knjigu kao jednu od najčešće citiranih. Prema istim autorima politička znanost još uvijek je na početku svog razvoja, koje je karakterizirano dominacijom akumuliranja teorijskih tumačenja nad prikupljanjem empirijskih podataka, što se manifestira kroz znatno veću zastupljenost citiranosti knjiga od citiranosti empirijskih radova.

¹ G. A. ALMOND – S. VERBA, *The Civic Culture*, Princeton University Press, Princeton, 1963.

² R. E. GOODIN – H. KLINGEMANN, *A New Handbook of Political Science*, Oxford University Press, Oxford, 1996.

Važnost koncepta političke kulture tek se u novije vrijeme potvrdila kroz zanimanje istraživača za aspekte ovog fenomena, dok su popularnost i važnost pristupu i proučavanju ovom fenomenu više od svega dala politička događanja koja su uslijedila nakon objavljivanja knjige. Od studentskih nemira 1968. do danas politička znanost nastoji teorijski i empirijski razložiti, objasniti i predviđeti kada i zašto oblici političke participacije izlaze iz okvira političkog sustava i očituju se kroz politička gibanja koja nisu predviđena pravnim sustavom. Unutar objašnjenja kada politički sustav može postati preuzak za izražavanje političke volje pojedinaca i grupa, posebno mjesto zauzima koncept političke kulture.

Prema Almondu i Verbi pojam političke kulture obuhvaća stavove prema političkom sustavu i njegovim dijelovima, kao i stavove prema ulozi pojedinca u tom sustavu.³ Politička kultura obuhvaća dakle raster orijentacija pripadnika društva prema glavnim institucijama političkog sustava, te u velikoj mjeri određuje modalitete izražavanja političke volje, a posebice sklonost da se ta volja iskaze mimo uhodanih kanala komuniciranja unutar političkog sustava.

Istraživanje individualnih stavova pripadnika određene zajednice ne govori toliko o samim pojedincima koliko o društvu, političkom sustavu tog društva napose, i načinima na koje je organiziran politički život.⁴ Prema Pye osnovne odrednice političke kulture su: identifikacija sa sustavom, lojalnost i povjerenje u sustav, autoritet i hijerarhija, agresija i upravljanje konfliktima unutar sustava te kohezija i integritetnost sustava.⁵

Analiza političke kulture nekog društva predstavlja analizu stanja političkog sustava, te je nužno obuhvatiti ne samo aktualno stanje već i uvjete iz kojih je sustav nastao. Stoga Almond i Verba naglašavaju potrebu analize četiri osnovna elementa: povijesnog razvoja, institucionalnih i ideologijskih normi, ekonomskih i socijalnih uvjeta te osobnih karakteristika subjekata sustava.

Unutar svih segmenata zasebnu temu predstavlja analiza povjerenja u institucije. Većina autora se slaže da je povjerenje u institucije osnovica očitovanja političkih želja kroz legalne elemente političkog sustava i da je to jedan od osnovnih uvjeta koji treba biti zadovoljen da bi se kanalizirali sukobi i konflikti unutar političkog sustava.⁶ Stoga se povjerenje i participacija u društvenim organizacijama koje se u svojoj osnovnoj svrsi određuju kao nosioci političkih interesa određenih društvenih skupina preduvjet stabilnosti političkog režima u cjelini.

³ G. A. ALMOND – S. VERBA, op. cit.

⁴ I. ŠIBER, *Osnove političke psihologije*, Politička kultura, Zagreb, 1998.

⁵ L. W. PYE, *Political Culture and National Character*, u: G. Abcarian – J. Soule (eds.) *Social Psychology and Political Behavior: Problems and Prospects*, Merrill Publishers, Columbus, 1971.

⁶ O. LISTHAUG, *Confidence in Institutions*, Acta Sociologica, Vol. 27(1984.), 111–122.

Poremećaji u funkcioniranju političkog sustava vidljivi su stoga u smanjenom povjerenju u institucije sustava, prividno smanjenoj participaciji u političkom životu, tj. na subjektivnom planu iskazanoj kao političkoj apatiji ili pak izraženoj sklonosti da se priključi zabranjenim ili nedozvoljenim oblicima izražavanja političkih interesa. Nakon svega, opće nepovjerenje u osnovne institute društva koji bi trebali regulirati društveni život, dovodi u pitanje i sam sustav i njegovu ustavnu konstituciju kao društveno općeprihvaćenog dogovora. Čak i u situacijama krajnje zloupotrebe od pojedinih obnašatelja funkcija, osnovno povjerenje u sustav kao cjelinu predstavlja osnovicu društvenog funkcioniranja.

Naša analiza sastojala se u mjerenju povjerenja u neke društvene organizacije i institute političkog sustava koji egzistiraju u političkom ustroju Hrvatske, te u mjerenju povjerenja u neke međunarodne organizacije koje imaju utjecaja na političke događaje u zemlji ili na globalno političko okruženje Hrvatske. U tom kontekstu poseban će interes biti posvećen ulozi Crkve unutar političkog sistema, te percepciji povjerenja u Crkvu kao jednu od najstarijih organizacija.

2. Razina povjerenja u institucije sustava

Tablica 1. Postoci odgovora o stupnju povjerenja u institucije sustava, te njihov redoslijed utvrđen na osnovi prosjeka skalnih procjena⁷

	uopće nemam povjerenja (1)	malo povjerenja (2)	dosta povjerenja (3)	vrlo veliko povjerenje (4)	prosječni stupanj povjerenja	rang povjerenja
škola	1,4	11,3	56,3	31,1	3,17	3
vojska	3,3	11,2	48,8	36,6	3,19	2
policija	5,3	17,9	47,7	29,0	3,00	4
Crkva	3,8	11,1	40,8	44,3	3,26	1
zakon, sudovi	8,6	29,8	43,1	18,5	2,72	7
novine	22,7	54,3	19,1	3,9	2,04	21
nezavisni tjednici	24,9	49,9	22,1	3,2	2,04	22
televizija	16,4	51,9	27,6	4,1	2,19	19
državni radio	16,3	49,8	29,2	4,7	2,22	18
lokalne radio postaje	9,5	42,4	41,2	6,9	2,46	12
Hrvatski katolički radio	9,4	27,4	45,7	17,5	2,71	8

⁷ Uz verbalizirane stupnjeve skale dane su u zagradama i skalne vrijednosti.

	uopće nemam povjerenja (1)	malo povjerenja (2)	dosta povjerenja (3)	vrlo veliko povjerenje (4)	prosječni stupanj povjerenja	rang povjerenja
Vlada RH	16,3	34,1	36,6	13,1	2,47	11
nova privatna poduzeća	18,0	49,7	27,7	4,6	2,19	20
državna poduzeća	9,4	40,2	42,3	8,1	2,49	10
sindikati	17,2	42,8	33,7	6,2	2,29	17
Sabor RH	17,1	41,2	34,1	7,5	2,32	16
OUN	19,8	36,6	32,2	11,4	2,35	15
EU	18,1	37,8	33,8	10,2	2,36	14
NATO	18,2	37,6	33,3	10,9	2,37	13
ekološki pokret	5,3	23,1	46,2	25,4	2,92	6
pokret za ljudska prava	4,8	24,4	44,6	26,2	2,92	5
ženski pokret	12,8	29,5	40,7	17,0	2,62	9

Analiza postotaka i redoslijeda institucija i pokreta koje su uključene u ovu analizu ne može se promatrati izdvojeno iz povijesnog konteksta u kojem je provedeno prikupljanje podataka. Najuglednija institucija društva prema mišljenju naših ispitanika je Crkva, što svjedoči o izuzetnoj društvenoj važnosti Crkve kao institucije, te o neokaljanom moralnom dignitetu. Uz Crkvu, vrlo veliko povjerenje stanovništva uživaju vojska, škola i policija. Sve četiri organizacije tek kod manjeg broja ispitanih osoba (s izuzetkom policije, manje od 15% onih koji uopće nemaju povjerenja ili imaju malo povjerenje) ne uživaju povjerenje. Prema Crkvi iznimno veliko povjerenje ima gotovo 45 posto ispitanih osoba, što se poklapa s iskazanim stupnjem vjerovanja (47.7% onih koji se izjašnjavaju da vjeruju u sve što naučava Crkva)⁸. Svrstavanje vojske i policije na sam vrh liste predstavlja odraz povijesnih činjenica, tj. uspješne obrane zemlje u tek završenom ratu.⁹

Slijedi skupina institucija u koje građani uglavnom imaju dosta povjerenja premda to povjerenje većinom nije neupitno kao što bi se moglo zaključiti o prvoj skupini organizacija. U tu skupinu pripadaju: pokret za ljudska prava, ekološki pokret, sudovi, Hrvatski katolički radio, ženski pokret, državna poduzeća i Vlada RH. Kod svih ovih institucija povjerenje prevladava nad nepovjerenjem.

⁸ Vidi tablice, str. 481 sl.

⁹ Treba napomenuti da je istraživanje provedeno krajem 1997. godine, te stoga ne odražava neke recentnije političke događaje (događanja nakon smrti ministra G. Šuška npr. ostavku ministra Hebranga i događanja s tim u vezi, štrajkove prosvjetnih djelatnika i drugo).

Pri tom se mogu razlikovati dvije skupine institucija: skupina institucija koje su u manjoj mjeri poznate ispitanicima pa ih procjenjuju prvenstveno na osnovi deklarirane djelatnosti, tj. njihove funkcije (pokret za ljudska prava, ekološki pokret, Hrvatski katolički radio, ženski pokret) i skupina institucija koje su intenzivnije prisutne u javnosti pa ih ispitanici procjenjuju po njihovu djelovanju (sudovi, državna poduzeća, Vlada RH). Tipičan primjer za prvu skupinu institucija je Hrvatski katolički radio, koji uz slušanost od svega 9.1 posto uživa pozitivno mišljenje 63.2 posto ispitanih. Stoga je mnogo mudrije izvesti oprezniji zaključak da ove organizacije uživaju ugled koji je proizvod prijenosa povjerenja od srodnih organizacija (npr. Crkve u slučaju Hrvatskog katoličkog radija) ili dobrih namjera (npr. pokret za ljudska prava, ekološki pokret). S druge strane sudstvo, državna poduzeća i Vlada RH predstavljaju vrlo dobro poznate institucije sustava koje su ispitanici procijenili neposredno. Zanimljivo je, iako i uobičajeno, da sudska vlast uživa veće povjerenje od izvršne vlasti, ali zabrinjava nizak stupanj povjerenja u Sabor, vrhovnu zakonodavnu vlast države. Rangiranje Sabora na šesnaesto mjesto s iznimno velikom zastupljenošću ocjene maleno povjerenje, govori mnogo i o političarima i o ulozi Sabora u političkom sustavu RH.

Drugu zanimljivost predstavlja znatno bolje rangiranje državnih poduzeća u odnosu na privatna. U ovom trenutku, bez opsežnijeg istraživanja uzroka takvog stanja nije moguće ocijeniti radi li se o odrazu negativnosti u pretvorbi poduzeća, slabljenju socijalne sigurnosti radnika kroz otpuštanja ili stečajevе poduzeća za razliku od prividne sigurnosti u vrijeme socijalizma ili utjecaju stavova o malim poduzetnicima na ukupnu sliku privatnih poduzeća u javnosti.

Treću skupinu institucija u koje ispitanici nemaju većeg povjerenja, i u kojem prevladavaju negativne ocjene nad pozitivnima čine tri tipa institucija: međunarodne organizacije (NATO, EU, OUN), svi mediji (uz izuzetak Hrvatskog katoličkog radija) i domaće organizacije (Sabor RH, sindikati, nova privatna poduzeća). Među ove tri skupine nešto bolji ugled imaju međunarodne organizacije, s tim da je veće povjerenje dano onima koje su se iskazale kao efikasnije u razrješenju ratnih sukoba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Sindikati su također slabo ocijenjeni, što je vjerojatno uzrokovano njihovom slabom efikasnošću u zaštiti radničkih prava i vjerojatno je povezano s niskim povjerenjem u nova privatna poduzeća unutar kojih su sindikalne organizacije i najmanje postigle.¹⁰

¹⁰ Dobro je u ovom kontekstu naglasiti da su i u velikim europskim istraživanjima o vrednotama 1990/91. godine sindikati na vrhu institucija u koje građani imaju slabo povjerenje, usp. P. M. ZULEHNER – H. DENZ, *Wie Europa lebt und glaubt: Europäische Wertestudie*, Patmos, Dusseldorf, 1993., str. 183–184. Osim ovog prikaza o povjerenju u institucije usp. P. M. ZULEHNER – H. DENZ, *Wie Europa lebt und glaubt: Europäische Wertestudie – Tabellenband*, Patmos, Wien, 1993., str. 191–195; P. ESTER i dr., *The Individualising Society: Value Change in Europe and North America*, Tilburg University Press, 1994., str. 77 i 256.

Niska razina vrednovanja povjerenja u medije ukazuje da mediji nisu postigli osnovni cilj, kredibilitet u prenošenju informacija. Djelomično je nizak status svih medija posljedica podijeljenosti na tzv. 'državne' i 'oporbene' medije, gdje svaki tip izaziva nepovjerenje kod suprotne strane, pa je redosljed povjerenja adekvatan zastupljenosti glasačkih opredjeljenja u populaciji. Stoga su nezavisni tjednici, kao predstavnici najmanje zastupljene političke skupine (predstavljaju oporbu koja ima utjecaja na medije) najlošije ocijenjeni. Kad redosljed 'državnih' i 'oporbenih' medija bude obrnut vjerojatno će to biti odraz promijenjene podrške različitim političkim strankama. Drugačiji, za politički sustav mnogo povoljniji scenarij predstavljalo bi podizanje povjerenja u sve medije, što bi bila posljedica povećanja povjerenja u objektivnost i važnost javnih medija u političkom životu.¹¹

Usporedimo li povjerenje u slične institucije u drugim zemljama Europe i Sjeverne Amerike¹² možemo uočiti razlike i sličnosti. Općenito uzevši uočava se pad povjerenja građana u tradicionalne institucije poput parlamenta, vojske, gospodarstva, novina i uprave. Na skali od 1–4, s time da 1 označava veoma veliko povjerenje, a 4 uopće nikakvo povjerenje, spomenute institucije prelaze 2,5, tj. naginju više prema potpunom nepovjerenju. Druge institucije, poput zakona, sudova, Crkve, policije i škole nalaze se na toj skali između 2 i 2,5.

Puno veće povjerenje od tradicionalnih institucija građani imaju u nove pokrete¹³ i to prije svih u ekološki i pokret za ljudska prava.

Zanimljivo je napomenuti da je u odnosu na tradicionalne institucije situacija u Sjevernoj Americi nešto drugačija nego u Europi i to u smjeru većeg povjerenja. Ipak, u odnosu na istraživanje provedeno 1981. godine općenito uzevši pada povjerenje građana u tradicionalne institucije i u Sjevernoj Americi.¹⁴

Za razliku od povjerenja u tradicionalne institucije koje je u Sjevernoj Americi veće nego u Europi, povjerenje u nove pokrete je nešto veće u Europi nego u Sjevernoj Americi.¹⁵

¹¹ Prije spomenuto europsko istraživanje pokazuje da ni u Europi mediji ne uživaju veliko povjerenje. U tom istraživanju je riječ o novinama u koje građani imaju veoma slabo povjerenje, usp. P. M. ZULEHNER – H. DENZ, *Wie Europa lebt und glaubt: Europäische Wertestudie*, Patmos, Dusseldorf, 1993., str. 183–184.

¹² Usp. P. M. ZULEHNER – H. DENZ, *Wie Europa lebt und glaubt: Europäische Wertestudie*, Patmos, Dusseldorf, 1993., str. 183–185.

¹³ Treba napomenuti da je u velikoj europskoj studiji o vrednotama pitanje u odnosu na nove pokrete bilo nešto drugačije formulirano. Kod novih pokreta nije se pitalo kakvo povjerenje se ima u te pokrete nego kako se intenzivno zauzima za te pokrete.

¹⁴ Usp. P. ESTER i dr., *The Individualising Society: Value Change in Europe and North America*, Tiburg University Press, 1994., str. 256.

¹⁵ Usp. P. M. ZULEHNER – H. DENZ, *Wie Europa lebt und glaubt: Europäische Wertestudie – Tabellenband*, Patmos, Wien, 1993., str. 191–195.

Visoko povjerenje u Crkvu na razini bliskoj hrvatskoj uočljivo je jedino u Irskoj (72% povjerenja), dok se u ostalim zemljama kreću između 40 i 60 postotnog povjerenja. Među institucijama od najvećeg povjerenja uvijek nalazimo obrazovni sustav, dok ostali elementi variraju od zemlje do zemlje. Tako je povjerenje u vojsku i policiju redovito više u zemljama s juga Europe, a niže u zemljama sa sjevera. Obrnut je slučaj s pravnim sustavom, koji na sjeveru uživa veće povjerenje nego li na jugu.¹⁶

3. Strukturiranje dimenzija povjerenja u institucije

Zanimalo nas je i na kakav način je strukturirano procjenjivanje različitih institucija sustava, kako bismo mogli ocijeniti koje grupe institucija naši ispitanici razlikuju. Primijenjeni postupak analize mjera sličnosti ocjena ukazuje koje institucije ispitanici ocjenjuju na jednak način i time implicite iskazuju da se radi o istom mehanizmu procjenjivanja.¹⁷

Tablica 2. Sklop faktorskih udjela u procjenama različitih institucija¹⁸

	faktor državnih institucija	faktor međunarodnih institucija	faktor medija
škola	0,590		
vojska	0,726		
policija	0,729		
crkva	0,644		
zakon, sudovi	0,572		
novine			0,769
nezavisni tjednici			0,628
televizija			0,755
državni radio			0,764
lokalne radio postaje			0,620
Hrvatski katolički radio	0,360		
Vlada RH	0,534		

¹⁶ O. LISTHAUG, *The Dynamics of Trust in Politicians*, u: H. KLINGEMANN – D. FUCHS (eds.) *Citizens and the State*, Oxford University Press, Oxford, 1995.

¹⁷ Primijenjen je postupak faktorske analize na zajedničke faktore. Zadržana su tri, po scree testu značajna faktora, koja objašnjavaju 47.1% svog varijabiliteta promatranih varijabli i rotirana u poziciju jednostavne strukture oblimin rotacijskim postupkom.

¹⁸ Izneseni su udjeli koji prelaze 10% ukupne varijance pojedine varijable.

	faktor državnih institucija	faktor međunarodnih institucija	faktor medija
nova privatna poduzeća			
državna poduzeća	0,300		
sindikati		0,343	
Sabor RH	0,394		
OUN		0,796	
EU		0,795	
NATO		0,707	
ekološki pokret		0,674	
pokret za ljudska prava		0,772	
ženski pokret		0,675	

Rezultati analize iskazani u tablici 2. ukazuju na jasan zaključak da se veći dio sustavnog variranja u ocjenjivanju institucija sustava može svesti na tri nezavisna izvora, koji su interpretirani kao faktor državnih institucija, faktor međunarodnih institucija i faktor medija. Faktor državnih institucija generira ocjene povjerenja u policiju, vojsku, Crkvu, školu, zakon i sudove, Vladu, te u manjoj mjeri Sabor, Hrvatski katolički radio i državna poduzeća. Faktor međunarodnih institucija potiče odgovore na pitanja povjerenja u: OUN, EU, humanitarne organizacije, NATO, ženski pokret, ekološki pokret, te u znatno manjoj mjeri sindikate. I na kraju faktor medija odgovoran je za varijabilitet odgovora vezanih uz povjerenje u novine, državni radio, televiziju, nezavisne tjednike i lokalne radio postaje.

Ostavljajući po strani tipično međusobno vezivanje medija, usredotočit ćemo se na specifičnosti prva dva hipotetska generatora ponašanja. Kod faktora međunarodnih organizacija vezuju se poznate organizacije (OUN, EU, NATO) s organizacijama i pokretima čije djelovanje nije jače izraženo u Hrvatskoj javnosti (ekološki, ženski i humanitarni pokreti). Sve to, uz blago vezivanje sindikata (za koje ispitanici također znaju kako djeluju na Zapadu) ukazuje da je procjena pokreta donesena na osnovi djelovanja stranih organizacija u stranim zemljama.

Stavljanje Crkve i Hrvatskog katoličkog radija uz državne institucije ukazuje na prilično veliku povezanost doživljavanja institucija države i Crkve u glavama stanovnika Hrvatske. Povezivanje na istoj dimenziji uzrokovano je dijelom vrstom upotrebljene statističke analize, a drugim dijelom u realnom doživljaju naših ispitanika.

Statistički gledano, povezivanje je posljedica djelovanja osnovnog generatora političkih stavova koji dijeli stavove na prihvaćanje lijeve ili desne političke opcije. Iako je u većini Europskih zemalja proces modernizacije doveo do izdva-

janja religijskog aspekta iz političke dihotomizacije lijevo–desno (sekularizacija), u Hrvatskoj je još uvijek prisutna, a i povijesno nezaboravljena.¹⁹ Stoga je povjerenje u Crkvu u podudarnosti s trenutnom opcijom na vlasti, dok je kritičnost prema Crkvi indikator lijevih političkih stavova i ujedno rezultira i većom kritičnošću prema vladajućoj stranci.

Drugi razlog predstavlja pojednostavljeno viđenje odnosa Crkve i države od strane pučanstva. Bez obzira na realne odnose Crkve i države, pučanstvo ne odvaja ove dvije organizacije. Je li to posljedica čestog medijskog potenciranja prisustva državnih dužnosnika crkvenim obredima o vjerskim blagdanima ili tek reakcija na približavanje Crkve i države u odnosu na bivši sustav teško je reći. Može se pretpostaviti da je pučanstvo u Hrvatskoj još uvijek svjesno velike uloge Crkve u bivšem političkom sustavu kao i njezine uloge u domovinskom ratu. U svakom slučaju u trenutku provođenja mjerenja ovim istraživanjem ispitana populacija Hrvatske, Crkvu doživljava kao jedan od stupova države, i to jedan od onih s najvećim kredibilitetom.²⁰

4. Umjesto zaključka

Prema provedenom istraživanju može se u odnosu na iskazano povjerenje građana izdvojiti rang lista od tri skupine institucija i pokreta. U prvu skupinu uz Crkvu, koja je prema mišljenju ispitanika, najuglednija institucija, veoma veliko povjerenje građana uživaju vojska, škola i policija. U drugu skupinu, u koju građani imaju dosta povjerenja, ulaze s jedne strane noviji pokreti: pokret za ljudska prava, ekološki pokret i ženski pokret, a s druge strane tu se nalaze sudovi, Hrvatski katolički radio, državna poduzeća i Vlada RH.

U treću skupinu, u koju ispitanici nemaju većeg povjerenja, ulaze tri tipa institucija: međunarodne (NATO, EU, OUN), svi mediji (osim Hrvatskog katoličkog radija) i domaće organizacije (Sabor RH, sindikati, nova privatna poduzeća).

U odnosu na povjerenje u slične institucije i pokrete u Europi možemo uočiti sličnosti i razlike s našim istraživanjem. I u hrvatskom i u europskom istraživanju slabo povjerenje građana uživaju međunarodne organizacije, sindikati, parlament i mediji (novine). Razlika je u tome što tradicionalne institucije

¹⁹ Usp. I. RIMAC, Strukturiranost ideoloških opredjeljenja građana, *Bogoslovska smotra* 68 (1998.), br. 4., str. 655–662.

²⁰ Daljnja proučavanja našeg istraživanja kao i eventualna druga istraživanja mogla bi pokazati u kojoj mjeri građani Hrvatske imaju povjerenja u Crkvu *ad intra* i u kojoj mjeri imaju povjerenja u djelovanje Crkve prema van, tj. *ad extra*. U tom kontekstu veoma je zanimljivo talijansko istraživanje provedeno 1995. godine, usp. V. CESAREO i dr., *La religiosità in Italia*, Arnold Mondadori Editore, Milano, 1995., str. 239–263.

(Crkva, vojska, škola i policija) u Hrvatskoj uživaju veće povjerenje od novih pokreta (pokret za ljudska prava, ekološki pokret i ženski pokret), dok je u Europi suprotna situacija, tj. novi pokreti uživaju veće povjerenje građana od starih institucija.

Iz rezultata istraživanja može se zaključiti da se Hrvatska u odnosu na povjerenje u institucije nalazi u prijelaznom razdoblju koje je još uvijek označeno većim povjerenjem u tradicionalne institucije.

U odnosu na oblikovanje političke kulture zabrinjava slabo povjerenje građana u instituciju Sabora RH i u medije što bi ujedno trebalo poslužiti preispitivanju tih dvaju važnih čimbenika u oblikovanju hrvatskog društva.

Summary

CONFIDENCE IN INSTITUTIONS IN CROATIA

Stjepan BALOBAN, Ivan RIMAC, Zagreb

Among the general population, confidence in certain institutions in Croatia was analysed: state institutions, the Church, unions, new movements, and some international organisations. Those tested showed the greatest faith in the Church, the army, schools and the police, as institutions which insure physical and psychological stability in a society which has recently come out of a war. Among the institutions which fall into the group in which testees have confidence are: human rights' movements, environmental movements, the legal system, Croatian Catholic Radio, and women's movements, while the least confidence was shown towards the media and new private businesses. Analysis of the structure of answers shows a clear grouping of judgements of institutions into three categories: the factor of state institutions, the media factor, and the factor of international institutions and new movements. Placement of the Church along with state institutions, shows that in Croatia traditional values are present to a considerable degree, while a relatively prominent faith in new movements reveals an element of a postmaterialistic value framework.

Key-words: confidence, institutions, Church, state, tradition